

НАУКОВЕ ЖИТТЯ**ВАГОМЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ З ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОГО
РЕЛІГІЄЗНАВСТВА**

(рецензія на монографію В.І.Лубського, Т.Г.Горбаченко, М.В. Лубської
«Мусульманське сімейне право: релігієзнавчо-правовий контекст». Одеса.:
«Інтерпринт», 2010. – 410 с.)

У вітчизняній гуманітарній науці, яка лише перебуває у стані свого новітнього, відповідного до запитів глобалізованого сьогодення, формування актуальними є, принаймні, декілька наріжних, з огляду на магістральні вектори цивілізаційного поступу людства, точок відліку. Вже давно перестала бути таємницею істина, що свідчить про питому актуальність всебічного вивчення не лише для певного регіону, але й для всієї Земної кулі релігії, яку донедавна вважали притаманною лише соціуму та культурі країн Західної Азії та Північної Африки. Цією релігією, що налічує в сучасному світі сотні мільйонів вірних є іслам. Про ісламський фактор як чинник соціально-культурного розвитку в християнських та багатоконфесійних країнах світу європейські вчені-гуманітарії почали вести мову відносно недавно, тож тим більш цінною видається ґрунтовна робота провідних українських дослідників – професорів, докторів філософських наук В.І.Лубського, Т.Г.Горбаченко, М.В.Лубської – вчених, які тривалий час масштабно й глибинно досліджують філософію та буття мусульманської релігії в світі, вивчають різні аспекти впливу ісламу на світовий етнорелігійний та соціальний контекст. Рецензована монографія «Мусульманське сімейне право: релігієзнавчо-правовий контекст», всебічно висвітлює натепер невивчений в українському гуманітарному обширові комплекс проблем, тісно пов'язаних із традиціями розуміння ісламського сімейного права.

Одразу слід акцентувати на тому, що в панорамному рецензованому труді вперше в Україні всебічно здійснений цілісний аналіз сімейно-шлюбних відносин у мусульманському праві. Вказаний аналіз, концептуалізується у відповідності із глибинним урахуванням диференціації специфіки його реалізації в усіх країнах, де іслам є домінуючою релігією. Така ключова світоглядна настанова дала можливість вченим всебічно розглянути ісламське сімейне право як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Актуальність дослідження, втім, цим не вичерпується, тож дозволимо собі зупинитися на кількох провідних аспектах цієї, знакової для української гуманітарної науки загалом, та для її філософсько-правового аспекту зосібна, ґрунтовної праці.

В рецензованій монографії вперше в українській гуманітарній сфері подано чітке роз'яснення базисних дефініцій, які, на перший побіжно-незаглиблений погляд, є загальнозрозумілими, але які й досі не є з сутнісного погляду, належною мірою проясненими в концептуальному відношенні. Одним із цих ключових понять є наукове розуміння шаріату. Це поняття часто трактується на догоду суб'єктивній минушості, а не у відповідності до його істинного значення, до його трансцендентального наповнення в релігійній філософії ісламу. Автори монографії «Мусульманське сімейне право: релігієзнавчо-правовий контекст» подають вичерпну в своїй об'єктивності характеристику цього складного духовно-правового концепту: «Слово «шаріат» буквально означає «прямий, вірний шлях»,

а в ісламській традиції поняття «шаріат» пов'язується з використанням даного терміну для позначення накресленого Аллахом шляху, йдучи яким правовірний досягає досконалості, мирського благоденства і може потрапити в рай» (с.5).

Так само чітко встановлені й межі двох провідних підходів до шаріату, згідно з концептуальним визначенням яких: «перший з них ґрунтується на тому, що шаріат містить відповіді на всі питання, усталені правила поведінки на будь-які життєві випадки... другий підхід характерний для авторитетних ісламських учених, згідно з яким шаріат складається з кількох різновидів приписів. Його різновид складають явно зрозумілі приписи Корану й сунни, які мають ясний смисл. Це конкретні правила виконання мусульманами своїх релігійних обов'язків, проте чітких норм, що регулюють взаємовідносини людей є зовсім небагато (за винятком питань шлюбу, сім'ї та успадкування». (с.6-7). Ясність висвітлення складного філософсько-правового дискурсу, яким є шаріат як базисна категорія ісламу та ісламського права, є незаперечною як із філософського, філософсько-правового, філософсько-релігієзнавчого та із загальногуманітарного поглядів.

Принципово важливим є й здійснений вченими глибинний аналіз релігійно-філософських підвалин праворозуміння та правосвідомості в мусульманському сімейному праві. Такий синтез є вельми перспективним, коли брати до уваги наступну, всебічно обґрунтовану В.І.Лубським, Т.Г.Горбаченко та М.В.Лубською, диспозицію: «шаріат включає три основні частини – релігійну догматику, ісламську етику й... практичні норми... сутність ісламських уявлень щодо принципів, які керують мораллю і поведінкою в ісламі визначається тим, що всі правові й моральні настанови виходять лише від Аллаха. Шаріат наданий людині Аллахом раз і назавжди, а тому він є досконалим, вічним і незмінним. Жодна людина не в праві будь-що дозволяти або забороняти, оскільки це право належить лише Аллахові. Дозволяється все, окрім того, що сам Аллах заборонив». (с.7).

Визначене українськими вченими концептуальне бачення синтезу мусульманського праворозуміння й правосвідомості, яке, в свою чергу, обґрунтовуються причетністю обох начал до моральних основ ісламу становить важливу підвалину сучасного трактування даного релігійно-правового феномену. Є важливим, що комплексний концептуальний підхід учених привертає увагу до такого базисного принципу, що ним є даність шаріату Аллахом як релігійно-правової основи буття людини і соціуму в ісламі (а відтак – у кожній мусульманській країні, в мусульманському типі державно-правової структури суспільства) «раз і назавжди», що, в свою чергу, визначає його «досконалисть, вічність і незмінність». Зауважимо, що такий синтез духовно-філософських, морально-етичних та соціально-правових основ усвідомлений кожною віруючою людиною зосібна робить суспільство загалом більш витривалим до випробувань, адже ґрунтується не на минутих, а на одвічно-сакральних величинах.

Саме на усвідомленні недосконалості людського бачення світу, суспільства й себе самого базується ще одне ключове положення глибинного мусульманського світорозуміння, що на нього вказують провідні вітчизняні вчені-ісламознавці: «жодна людина не в праві будь-що дозволяти або забороняти, оскільки це право належить лише Аллахові». Людина, відтак, в ісламському сімейному праві, в глобальному сенсі поняття, постає як дитина безмежного Бога, якому Одному лише відомі правильні відповіді на найскладніші питання її повсякденного та вічного буття. Духовна філософія ісламу, завдячуючи монографії «Мусульманське

сімейне право: релігієзнавчо-правовий контекст» відкривається українському читачеві дуже важливою, ще непізнаною багатьма нами – християнами, але від того не менш значущою гранню. Таке відкриття робить християнське усвідомлення багатоманітності світу більш концептуалізовано-панорамним, адже в сучасному світі, на наше переконання, неможливо і, непотрібно, ухилятися від необхідності взаємозбагачення духовними скарбами, надбаними в інших культурах, інших релігіях, в іншому розумінні Бога і людини як Його творіння. Зрештою, пізнання феномену Іншого – цілком постмодерний як у філософському, так і у світоглядному сенсі поняття процес.

Підсумовуючи наші, обмежені загальними вимогами до обсягу рецензій міркування, слід наголосити на таких визначальних диспозиціях. Поява в українській гуманітарній (загальнофілософській, релігієзнавчо-філософській, філософсько-правовій, правознавчій) науці монографії докторів філософських наук, професорів В.І.Лубського, Т.Г.Горбаченко, М.В. Лубської «Мусульманське сімейне право: релігієзнавчо-правовий контекст» є знаковим явищем, яке у цілісно-концептуальному аспекті визначає в новітній філософії та філософії права засадничі аспекти вітчизняного розуміння ісламської філософії сімейного права, робить можливим наближення християнського світорозуміння сімейного права до осягнення феномену сім'ї як суто в мусульманському, так і в загальногуманітарному світоглядно-буттєвому контекстах. Масштабно-панорамний аналіз цього феномену здійснено у доступній широкому науково-дослідницькому загалові (від студента до докторанта), і, водночас, у зобов'язуючій до високих дослідницьких пошуків формі. Дана сутнісна константа зумовлює вагому актуальність монографії «Мусульманське сімейне право: релігієзнавчо-правовий контекст» не лише для фахового прочитання науковцями, а й – не меншою мірою – визначає пряму зацікавленість у використуванні праці вчених у навчальному процесі в університетах, академіях як загальногуманітарного, так і спеціалізовано-юридичного профілю. Водночас, ясний і доступний стиль викладу складного й нового для багатьох читачів матеріалу вказує на те, що коло вдячних і зацікавлених читачів книги дедалі розширюватиметься в різних сферах, завжди спрагло до об'єктивного знання про культурні виміри феномену Іншого, українського суспільства.

ПАВЛО ЯМЧУК,
доктор філософських наук, професор кафедри філософії
та соціальних дисциплін Одеського державного
університету внутрішніх справ, доцент